

Mahkumların hücre hapsine tabi tutulmaları

*21. Genel Rapor'dan Alıntı,
2011'de yayınlanmıştır*

Giriş

53. Hücre hapsi bütün hapisane sistemlerinde şu veya bu şekilde yer almaktadır. CPT hücre hapsinde olan mahkumlar üzerinde özellikle durmaktadır; zira hücre hapsi bu şahısların zihinsel, bedensel ve sosyal sağlığı üzerinde son derece zararlı etkiler yaratabilmektedir.¹

Bu zararlı etki birden ortaya çıkabilmekte ve söz konusu ceza tedbirinin uzunluğu ve belirsizliğine bağlı olarak artış gösterebilmektedir. Hücre hapsinin verebileceği zararın en önemli göstergesi, genel hapisane nüfusuna oranla hücre hapsine maruz kalan mahkumlar arasında görülen daha yüksek ölçüdeki intihar oranlarıdır. O nedenle, açıktır ki, hücre hapsi uygulaması işkencenin yasaklanması ya da insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele veya ceza konularında birtakım potansiyel sorunları gündeme getirmektedir. Bu uygulama ayrıca mahkumlara, diğer mahkumların ve hapisane personelinin gözlerinden uzakta, kasten kötü muamelede bulunulması için fırsat yaratabilmektedir. Bu nedenle bu konu CPT'nin en önemli kaygılarından biri olup, yapılan her hapisane ziyaretinde CPT heyetleri mahkumların tutulma koşullarını ve gördükleri muameleyi incelemek ve hücre hapsi kararının alınması ilgili usulleri kontrol etmek ve gözden geçirmek üzere hücre hapsindeki mahkumlarla özellikle görüşmeler yapmaktadır. Genel Raporun bu bölümünde CPT, hücre hapsini değerlendirirken kullandığı kriterleri ortaya koymaktadır. Komite bu kriterlere uyulması halinde, hücre hapsine başvurulmasının kesinlikle en aza indirgenmesinin, hücre hapsinin gerekli olan en kısa süre için uygulanmasının, her bir hücre hapsi uygulamasının olabildiğince olumlu bir biçimde gerçekleştirilmesinin ve bu tedbirin tamamen hesap verilebilir bir biçimde sürdürülmesi için gerekli usullerin sağlanmasının mümkün olduğuna inanmaktadır.

54. CPT 'hücre hapsi' deyiminden, mahkumun örneğin; bir mahkeme kararı sonucunda veya hapisane sistemi içinde uygulanan bir disiplin yaptırımı veya önleyici bir idari tedbir olarak ya da ilgili mahkumun korunması amacıyla diğer mahkumlardan ayrı bir bölümde kalmasına hükmedilmesini anlamaktadır. Hakkında bu tür bir tedbir uygulanan mahkum genellikle tek başına kalmakta; bununla birlikte bazı Devletlerde bir veya iki mahkumla bir arada tutulabilmektedir ve raporun bu bölümü benzeri durumlar için de aynı şekilde geçerlidir.

¹ Bu hususla ilgili araştırma kanıtları Sharon Shalev'in elektronik ortamda www.solitaryconfinement.org adresinde bulunan "A Sourcebook on Solitary Confinement" (Mannheim Centre for Criminology, London, 2008) (Hücre Hapsi ile ilgili bir Kaynak Kitabı) adlı kitapta çok tatminkar bir biçimde özetlenmektedir.

Daha spesifik olarak, CPT'nin özellikle güçlü çekinceler ileri sürdüğü bir uygulama olan, çocukların hücre hapsi ile ilgili olarak ise, Komitenin 18. Genel Raporunda yer alan görüşlere başvurulmalıdır.²

Bu bölüm, mahkumların tıbbi nedenlerle tecrit edilmesi ile ilgili hususlarda uygulanamaz; çünkü, bu tedbirin alınma nedeni tamamen farklı mahiyettedir.

İlgili prensipler

55. Hücre hapsi, özgürlüklerinden yoksun bırakılan kişilerin zaten oldukça sınırlandırılmış olan haklarını daha da fazla kısıtlar. Bu uygulamanın içerdiği ilave kısıtlamalar şahsın hapsedilmesi gerçeğinin doğal bir parçası olmayıp, haklılığı ayrıca değerlendirilmelidir. Bu tedbirin herhangi bir özel uygulamasının haklı olup olmadığının test edilmesi için, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi hükümlerinin içerdiği ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin içtihat hukukunda geliştirilen geleneksel testlerin uygulanması uygun olacaktır. Başharfleri plan sözcüğünü anımsatan PLANN yöntemi bu testlerin bir özetini oluşturmaktadır.

(a) Orantılı: Mahkumun haklarının daha da fazla kısıtlanması, mahkumun hapishane ortamında neden olduğu veya olacağı fiili veya potansiyel zararlar (ya da maruz kaldığı potansiyel zararlar) ilişkilendirilmelidir. Hücre hapsinin mahkum için bu cezanın doğasından kaynaklanan riskler içerdiği göz önüne alındığında, yukarıda sözü edilen fiili veya potansiyel zararın düzeyi de en az bu cezanın içerdiği risklerle aynı ağırlıkta olmalı ve söz konusu zararın önlenmesi sadece bu vasıtayla sağlanabilmelidir. Bu durum, çoğu ülkenin hücre hapsini örneğin sadece en ağır disiplin suçlarında bir yaptırım olarak kullanmasında yansıma bulmaktadır; ancak, bu ilke söz konusu tedbirin her kullanımında uygulanmalıdır. Bu tedbirin uygulanacağı sürenin uzunluğu, bu tedbire başvurulmasına yol açan nedenin gücüyle orantılı olmalı ve tedbirin amacına ulaşması için o denli gayret sarfedilmelidir.

(b) Hukuka uygunluk: ülkelerin iç hukuklarında kabul edilen her bir hücre hapsi türü için düzenlemeler bulunmalı ve bunlar makul olmalıdır. Bu tedbire tabi tutulacak herkese durum anlaşılabilir bir dille anlatılmalıdır. Yasada; her bir tür hücre hapsinin tam olarak hangi şartlarda uygulanacağı, kimler tarafından uygulanabileceği, bunu uygulayacak olanların hangi prosedürleri izleyeceği, uygulamadan etkilenen mahkumun prosedür dahilinde şikayet hakkı, hücre hapsi kararının nedenlerinin mahkuma tam olarak anlatılması gerekliliği (burada, belli bazı durumlarda güvenlikle ilgili nedenlerle veya üçüncü şahısların menfaatlerini koruma amacıyla kararla ilgili spesifik ayrıntıların açıklanmayacağı kabul edilmektedir), kararın gözden geçirilme usulü ve bunun hangi sıklıkla yapılacağı ve karara karşı başvuru yolları belirtilmelidir. Her bir hücre hapsi rejimi yasalarla belirlenmeli ve her bir hücre hapsi rejiminin birbirinden farkı açıklanmalıdır.

(c) Hesap verebilirlik: hücre hapsi verilmesine ilişkin karar ve kararın gözden geçirilmesiyle ilgili tüm kayıtlar tutulmalıdır. Bu kayıtlarda kararın alınmasında göz önüne alınan tüm faktörler ve dayanılan bilgiler yer almalıdır. Aynı zamanda mahkumun söz konusu karar sürecine katkısı veya katkıda bulunmayı reddetmesi hususu da kayda geçirilmelidir. Ayrıca, personelin mahkumla iletişime girme girişimleri ve mahkumun verdiği karşılık da dahil olmak üzere, mahkumun hücre hapsinde tutulduğu süre içindeki tüm etkileşimi kayıtlara geçirilmelidir.

(d) Gereklilik: Mahkumlara sadece emniyetli ve düzenli bir biçimde hapistede tutulmaları için gerekli görülen ve adaletin gerektirdiği durumlarda sınırlamalar getirilebileceğine ilişkin kural, hücre hapsi altındaki mahkumlar için de geçerlidir. Buna göre, hücre hapsi süresince yakınların ziyaretlerinin, telefon görüşmelerinin, yazışmaların ve mahkumların normalde erişebildikleri kaynakların (örneğin

² Bakınız CPT/Inf (2008) 25, madde 26.

okuma materyalleri gibi) otomatik olarak kaldırılmasına ilişkin bir yol bulunmamalıdır. Aynı şekilde, uygulanan rejim, her bir münferit durum bağlamında gerekli duyulmayan herhangi bir kısıtlamanın hafifletilmesini içerecek şekilde esnek olmalıdır.

(e) Ayrımcı olmaması: Hücre hapsi kararı alınırken hem ilgili tüm hususlar gözetilmeli, hem de ilgisiz konuların dikkate alınmamasına çaba gösterilmelidir. Yetkililerin, belirli bir mahkuma veya belirli mahkum gruplarına karşı hücre hapsinin orantısız, herhangi bir amaç ve makul gerekçe olmaksızın uygulanmasını engellemek için bu tedbire ilişkin tüm uygulamaları denetlemeleri gerekmektedir.

Hücre hapsi türleri ve meşrulukları

56. Hücre hapsinin kullanıldığı dört ana durum mevcuttur. Bunların her birinin bir gerekçesi olup, her biri farklı bir biçimde ele alınmalıdır:

(a) Mahkeme kararı neticesinde uygulanan hücre hapsi

Çoğu ülkede mahkemeler özgürlüklerinden yoksun bırakılan şahısları (örneğin duruşma öncesi tutuklananlar), ceza soruşturması amacıyla belirli bir süre hücre hapsinde tutma yetkisine sahiptirler. Dahası, bazı ülkelerde hücre hapsi yasalarca belirlenen bazı cezaların otomatik olarak bir parçasıdır veya mahkeme tarafından cezanın bir parçası olarak uygulanmasına hükmedilebilir.

Mahkeme tarafından özgürlüklerinden yoksun bırakılma koşullarının bir parçası olarak hükmedilen hücre hapsiyle ilgili olarak, bazı münferit hallerde ve yeterli kanıtla dayalı olarak, belirli bir mahkumun diğer bazı mahkumlardan ve hatta daha istisnai durumlarda, mahkumların genelinden ayrı tutulması ve mahkumun dış dünya ile temasının kesilmesinin haklı görülebileceği çok açıktır. Ancak bu, sadece adaletin yerine getirilmesine karşı gerçek bir risk söz konusu olduğunda yapılmalı ve aşağıda 57 nolu paragrafta özetlenen güvencelere tabi olmalıdır.

CPT hücre hapsinin bir cezanın parçası olarak asla uygulanmaması gerektiğini—veya bu uygulamanın ilgili mahkemenin tasarrufunda olmaması gerektiğini—düşünmektedir. Suç işleyenlerin hapisaneye cezalarını çekmek üzere gönderildikleri, hapisanede ayrıca ceza görmeleri için gönderilmedikleri şeklindeki genelde kabul görmüş prensip burada hatırlanmalıdır. Hapse konulmak başlı başına bir ceza olup, bir hapis cezasının bir cezanın parçası olarak daha da tehlikeli bir biçimde ağırlaştırılma potansiyelini taşıması kabul edilemez. Hüküm giymiş bir mahkumun belirli bir süre için bir hücre hapsi rejimine tabi tutulması gerekebilir. Ancak böyle bir rejimin uygulanması hapisane yetkililerine bırakılmalı ve bir dizi ceza yaptırımının bir parçası olmamalıdır.

(b) Bir disiplin yaptırımı olarak hücre hapsi

Yasalarca belirlenen normal disiplin usulleri çerçevesinde, mahkumun diğer mahkumlarla temasının önlenmesi en ağır disiplin cezası olarak uygulanabilmektedir. Bu cezanın içerdiği tehlikelerin farkında olan ülkeler cezanın uygulanabileceği azami süreyi belirlemişlerdir. Bu süre birkaç günden bir aya veya daha uzun bir süreye kadar değişkenlik gösterebilmektedir. Bazı ülkeler hapisane yöneticilerine belirli azami bir süre için, yargı merciine ise daha uzun bir süre için hücre hapsi verme imkanı tanımaktadırlar. Bazı istisnalar dışında çoğu ülke hücre hapsinin ard arda verilmesini yasaklamaktadır.

Hücre hapsinin potansiyel olarak çok büyük zarar verici etkileri göz önüne alındığında, CPT orantılılık ilkesi uyarınca bu cezaya, bir disiplin cezası olarak sadece istisnai durumlarda ve son çare olarak başvurulması ve mümkün olan en kısa süre için uygulanması gerektiği kanaatindeyiz.

Avrupa Konseyine üye ülkelerin çoğundaki eğilim, hücre hapsi cezasının azami süresini azaltma yönündedir. CPT herhangi bir suç için hücre hapsinin azami süresinin 14 günü aşmaması ve tercihen daha kısa bir süre olması gerektiğini öngörmektedir.³ Ayrıca, azami süreyi aşacak şekilde kesintisiz olarak hücre hapsinin ard arda verilmesi yasaklanmalıdır. Herhangi bir mahkumun işlediği, daha ağır cezalara çarptırılması gerektiği düşünülen suçların ceza hukuku adalet sistemi içinde çözülmesi gerekir.

(c) Önleyici maksatlarla uygulanan idari hücre hapsi

Avrupa ülkelerinin çoğunda yasalar başkalarına ciddi zarar vermiş veya verebileceği değerlendirilen veya hapislenenin emniyet ve güvenliği için çok ciddi bir risk oluşturan mahkumların hücre hapsine konulması için idari bir karar verilmesine izin vermektedir. Bu, münferit bir vakada birkaç saat sürebilmekte iken özellikle tehlikeli olduğu düşünülen ve tehlike oluşturmaya devam eden mahkumlarla ilgili olarak yıllarca sürebilmektedir.

Bu muhtemelen en uzun süreli ve üzerinde usule ilişkin en az güvence olan hücre hapsi türüdür. O nedenle de söz konusu cezanın fazla kapsamlı, fazla uzun ya da kolay ve hızlı şekilde kullanılmaması için (karara bağlanmamış her disiplin ihlaline ani bir tepki olarak kullanılması gibi) birtakım kurallara bağlı olması hayatı önem taşımaktadır. Bu nedenle, aşağıda, 57 nolu paragrafta belirtilen güvencelere çok sıkı bir biçimde uyulmalıdır.

(d) Koruma amaçlı hücre hapsi

Her hapisane sisteminde diğer mahkumlardan korunması gereken mahkumlar vardır. Bu durum, söz konusu mahkumun hüküm giydiği suçun niteliğinden, mahkumun ceza yargısı yetkilileriyle işbirliği yapmış olmasından, çeteler arası rekabetten, mahkumun hapisane içinde veya dışındaki borçlarından veya ilgili şahsın genel hassasiyetinden kaynaklanabilir. Bu şartlar altındaki mahkumların çoğu genel hapisane nüfusu içinde idare edilebilirken, bazı mahkumlar için risk öylesine büyüktür ki, hapisane bu mahkumların bakım yükümlülüğünü ancak bu tür mahkumları diğerlerinden ayrı tutarak gerçekleştirebilir. Bu, mahkumun kendi talebi sonucunda veya gerekli görüldüğünde idarenin girişimiyle gerçekleştirilmektedir. Süreç ne olursa olsun, söz konusu mahkumun, cezasının geri kalan bölümünde –ve belki de müteakip ceza—larda bu korumadan çıkması son derece güçtür.

Devletler hapisanede tutulanlara güvenli bir ortam sağlamakla yükümlü olup, bu yükümlülüğü, asayiş sağlamaya kaydıyla, mahkumlar arasında mümkün olduğunca çok sosyal etkileşime izin vererek gerçekleştirmeye çalışmalıdırlar. Hücre hapsine başvurma, ilgili mahkumun güvenliğinin başka bir biçimde sağlanmasının asla mümkün olmaması halinde, sadece koruma maksatlarıyla olmalıdır.

Hücre hapsine koyma kararı: usuller ve güvenceler

57. Hücre hapsinin sadece istisnai hallerde ve gerekli olan en kısa süre için verilmesini sağlamak adına her bir hücre hapsi türünün uygulanması ve gözden geçirilmesine yönelik kendine özgü ayrı bir süreci olmalıdır. CPT aşağıda buna ilişkin uygun sürecin nasıl olabileceğini açıklamaktadır:

---

³ Azami süre genç mahkumlar için kesinlikle daha kısa olmalıdır.

(a) Hücre hapsinin özgürlükten yoksun bırakılma halinin bir parçası olması

Daha önce de belirtildiği gibi, özgürlüklerinden yoksun bırakılan şahısların hücre hapsine konulması uygulamasına çok ender olarak ve münferit durumlarda, ilgili mahkumun belirli mahkumlarla temas kurmasının adaletin yerine getirilmesi açısından bir risk oluşturduğuna dair doğrudan kanıtlar bulunması halinde başvurulmalıdır. Bu tür kararlar açık celsede ve olabildiğince gerekçeli bir yargı kararı ile alınmalı ve ayrı olarak temyiz edilebilmelidir. Karar ayrıca yetkili mahkemece sık aralıklarla gözden geçirilerek hücre hapsine devam edilmesi gereği olup olmadığı belirlenmelidir.

(b) Disiplin yaptırımı olarak hücre hapsi

Hücre hapsinin bir ceza olarak uygulanma nedeni ve hangi süreyle uygulandığı disiplin kovuşturmasının kayıtlarında eksiksiz bir biçimde yer almalıdır. Bu kayıtları üst yönetim ve denetleme mercileri görebilmelidir. Aynı zamanda suçluluğa ilişkin kararın ve/veya verilen cezanın, uygulama için önem arz edecek bir süre içerisinde bir kez daha incelenebileceği etkili bir temyiz süreci olmalıdır. Bu sürecin önemli bir gereği de bu durumdaki mahkumlara derhal hukuki destek sağlanmasıdır.

Bu cezaya çarptırılan mahkumlar her gün hapishane müdürü veya üst yönetimin başka bir üyesi tarafından ziyaret edilmeli ve mahkumun durumunun veya davranışının gerektirmesi durumunda hücre hapsinin sona erdirilmesi talimatı verilmelidir. Bu ziyaretlerin ve ilgili kararların kayıtları tutulmalıdır.

(c) Önleyici nedenlerle idari hücre hapsi

Bu uygulama mahkumun çok uzun süre hücre hapsinde tutulmasıyla sonuçlandığı gibi, söz konusu idari kararlar genellikle belirsiz sürelidir. Bu iki unsur söz konusu önlemin olumsuz etkilerini daha da ağırlaştırmaktadır. Bu nedenle de bu uygulamayla ilgili çok sıkı kontrol unsurları gereklidir. CPT idari hücre hapsi için yalnızca hapishanenin en kıdemli görevlisinin yetkili kılınması gerektiği düşüncesindedir. Bu tedbirin herhangi bir şekilde acilen uygulanması halinde durum en kıdemli görevliye derhal bildirilmeli ve en kısa zamanda hapishane müdürüne haber verilmelidir. Kararı veren hapishane görevlisi görevden ayrılmadan önce karara ilişkin eksiksiz bir rapor hazırlanmalıdır. Raporla kararın nedenleri, tedbirin uygulandığı kesin saat ve alınabildiği ölçüde de mahkumun görüşleri yer almalıdır. İlk birkaç saat süreyle tüm hücre hapsi vakaları sürekli izlenmeli ve gözlemler kaydedilmeli ve şahıs söz konusu tedbirin uygulanmasını gerektiren neden ortadan kalkar kalkmaz hücre hapsinden çıkarılmalıdır. Hücre hapsinin 24 saati aşması halinde tedbirin en kısa zamanda kaldırılabilmesi amacıyla olayın tüm yanları eksiksiz bir şekilde gözden geçirilmelidir.

Hücre hapsinin daha uzun bir süre devam etmesinin gerekli olduğu anlaşıldığında, mahkumun bulunduğu hapishanenin dışında bir kurumun, örneğin genel merkezin kıdemli bir görevlisinin olaya dahil olması gerekir. Kararın bağımsız bir kurum nezdinde temyiz edilmesi yolu da açık olmalıdır. Hücre hapsi kararı onaylandığında, çeşitli disiplinleri içeren bir kurul oluşturulmalı ve mahkum bu kurula ifade vermeye davet edilmelidir. İnceleme ekibinin başlıca görevi hücre hapsinde tutulmasını gerektiren konuları dikkate alarak mahkum için bir plan oluşturmaktır. İncelemede diğer hususların yanı sıra, mahkuma uygulanan bazı kısıtlamaların kesinlikle gerekli olup olmadığı araştırılacaktır—böylece belli bazı mahkumlarla sınırlı ölçüde temas kurmasına izin verilmesi mümkün olabilecektir. Mahkuma, inceleme kurulu tarafından yazılı ve gerekçeli bir karar sunulmalı ve burada anılan kararın nasıl temyiz edilebileceği belirtilmelidir. İlk karardan sonra, en azından ilk ay sonra, daha sonra da üç ayda bir, yapılan planın nasıl ilerlediğinin değerlendirilmesi ve gerektiğinde yeni bir plan oluşturulması için yeni bir inceleme yapılması gereklidir. Şahıs bu koşullarda ne kadar uzun süre tutulursa, inceleme de o kadar ayrıntılı yapılmalı ve mahkumun genel hapishane nüfusuyla entegre edilmesi amacıyla hapishane

dışındaki kaynaklar da dahil olmak üzere daha fazla kaynak kullanılmalıdır. Mahkum istediği an bir inceleme yapılmasını talep etme hakkına sahip olmalı ve bu incelemeye ilişkin olarak bağımsız kaynaklarca hazırlanmış raporları alabilmelidir. Hapishane müdürü veya kıdemli hapishane personeli, mahkumları her gün ziyaret etmeli ve mahkumlara bireysel olarak hazırlanan planlara aşına olmalıdır. Tıbbi personel de bu koşullar altında tutulan mahkumlara özel dikkat sarf etmelidir.

(d) Korunma amaçlı hücre hapsi

Mahkumun “kendi talebi” üzerine uygulanan korunma amaçlı hücre hapsi, hapishane personeli tarafından bu uygulamaya karar verilmesine kıyasla daha az soru işareti yaratmasına rağmen bu kararların da bazı mülahazalarla ele alınması gerekir. CPT, korunma ihtiyacı olan mahkumun veya sorun yaratan mahkumların başka bir hapishaneye aktarılması, arabuluculuk yapılması ve kendini kabul ettirme eğitimi sağlanması gibi çeşitli alternatiflerin öncelikle denenmesi ve korunma amaçlı hücre hapsi kararının tüm sonuçlarının mahkuma anlatılması gerektiğine inanmaktadır. Kuşkusuz kendi isteğiyle korunma amaçlı hücre hapsine giren mahkumun diğer mahkumların yanına dönme isteği de değerlendirilmeli, güvenli bir biçimde yapılabilmesi mümkün ise kabul edilmelidir.

İstekleri hilafına koruma amaçlı hücre hapsine tabi tutulanlar, kararın alınmasına ilişkin görüşmelere tam olarak katılma ve farklı seçenekler önerme hakkına sahip olmalıdır. Bu mahkumlara karar ve kararın daha üst bir merci nezdinde temyiz edilebilmesi hususu kapsamlı olarak açıklanmalıdır. Hücre hapsinin artık gerekli olmadığı durumlarda en kısa sürede sona erdirilebilmesi için karar düzenli aralıklarla gözden geçirmelidir.

Hücre hapsinde maddi koşullar

58. Hücre hapsinde kullanılan hücreler diğer mahkumların kaldığı yerlerdeki asgari standartları karşılamalıdır. Bu nedenle bu hücreler yeterli büyüklükte olmalı, doğal ışıktan yararlanmalı, hücrede yapay ışık bulunmalı (her iki durumda da ışık, okumak için yeterli olmalıdır) ve yeterli ısıtma ve havalandırmaya sahip olmalıdır. Hücrede aynı zamanda hapishane personeliyle iletişimi sağlayacak araçlar bulunmalıdır. Mahkumların doğal ihtiyaçlarını her zaman ve düzgün bir biçimde görebilmeleri ve en az normal hapishane koşullarındaki mahkumların sahip olduğu sıklıkta duş almaları imkanını sağlayacak düzenlemeler yapılmalıdır. Hücre hapsindeki mahkumların normal hapishane giysileri giymelerine izin verilmeli ve kendilerine verilen yemek, gerektiğinde özel diyet rejimleri de dahil olmak üzere normal hapishane yemeğinden olmalıdır. Bu tür mahkumların kullandığı spor alanı ise vücutlarını gerçekten çalıştırmalarına imkan verecek büyüklükte olmalı ve hava şartlarından korunma imkanı sunmalıdır.

59. CPT heyetleri, sıklıkla bu temel unsurlardan bir ya da birkaçının, özellikle de disiplin cezası olarak hücre hapsine konulan mahkumlar bakımından, karşılanmadığını gözlemlemektedir. Örneğin bu tür hücre hapsi için tasarlanmış hücreler bazen bodrum katında yer almakta, yeterli doğal ışıktan ve havalandırmadan mahrum kalmakta ve rutubetli olabilmektedirler. Bu hücrelerin çok küçük olması, bazan 3-4 metrekare olmaları da az rastlanan bir durum değildir. Bu bağlamda CPT 6 metrekareden küçük hücrelerin mahkumların kalacağı yerler olarak kullanılmaması gerektiğini vurgulamak ister. İlgili mahkumların kullandığı fiziksel egzersiz alanları da çoğunlukla yetersizdir.

60. Ceza amacıyla hücre hapsine tabi tutulan mahkumların kaldığı hücrelerde sınırlı miktarda mobilya bulunmakta ve bunlar çoğu kez yere sabitlenmiş olmaktadır. Bununla birlikte bu hücrelerde asgari olarak bir masa, gündüz oturmak üzere yeterli sandalye (mesela bir sandalye veya sıra) ve gece yatmak için düzgün bir karyola, yatak ve çarşaf bulunmalıdır.

Farklı tür hücre hapsine tabi mahkumların kaldığı hücrelere gelince, CPT bu hücrelerin de normal yerlerdeki mahkumların hücreleri gibi tefriş edilmesi gerektiğini düşünmektedir.

Hücre hapsi rejimleri

61. Mahkumlara uygulanan diğer rejimlerde de olduğu gibi, hücre hapsine konulan mahkumlar için konulan kısıtlamalar, bu mahkumların güvenli ve düzenli bir biçimde gözetim altında tutulmaları için gerekli olandan fazla olmamalıdır. Dahası, bu tedbirin kendilerine vereceği zararın asgari oranda tutulması için özellikle dikkat sarfedilmesi gereken mahkumlar olan; uzun süre hücre hapsinde tutulan mahkumların, tabi olduğu yönetim rejiminin iyileştirilmesi için özel bir gayret sarfedilmelidir. Bu sorunla ilgili olarak 'ya hep ya hiç' gibi bir yaklaşım gerekmemektedir. Her özel kısıtlama, mahkumun bireysel olarak değerlendirilen riski oranında uygulanmalıdır. Aynı şekilde, daha önce de belirtildiği gibi, farklı hücre hapsi türlerine tabi mahkumlara uygulanacak olan yönetim rejimlerinin de birbirlerinden net bir biçimde ayrıştırılması gerekmektedir.

(a) Tutukluluk halinin bir parçası şeklinde Mahkemece hükmedilerek hücre hapsine konulan mahkumlara, yargı organınca kati surette uygulanması gerekli görülen ekstra sınırlamalar haricinde, mümkün olduğu kadar diğer tutuklu mahkumlara davranıldığı gibi davranılmalıdır.

(b) Disiplin cezası amacıyla hücre hapsine konulan mahkumların aileleriyle teması tamamen kaldırılmamalı ve bu tür temaslara ilgili olarak konulacak kısıtlama sadece söz konusu suç, bu tür temaslara ilgili bir suç ise konmalıdır. Ve avukata erişim konusunda da bir kısıtlama getirilmemelidir. Hücre hapsine konuldukları ilk günden itibaren her gün en az bir saat açık havada egzersiz yapma hakkına sahip olmalı ve açık hava egzersizi yapmaya teşvik edilmelidirler. Makul çeşitlilikte okuma materyaline erişimlerine de izin verilmelidir (bu materyal, örneğin sadece dini kitaplarla sınırlandırılmamalıdır). Mahkumların zihinsel sağlıklarını korumalarına yardımcı olacak birtakım zihinsel uyarıcılara sahip olmaları hayatı önem taşımaktadır.

(c) Önleyici amaçlarla idari hücre hapsine konulan mahkumların bireysel bir yönetim rejimi planı olmalı, bu plan söz konusu tedbirin alınma nedenine uygun olmalıdır. Planda mahkumun diğer insanlarla - önce hapisane personeliyle, daha sonrasında da mümkün olur olmaz diğer uygun mahkumlarla - temasının en yüksek düzeye çıkarılmasına çalışılmalı ve mahkuma günlerini geçirmesi için mümkün olduğu kadar geniş bir faaliyet yelpazesi sağlanmalıdır. Hapisane personeline mahkumun faaliyetlere katılımı sıkı bir şekilde teşvik etmeli, hücre dışındaki dünya ile teması kolaylaştırılmalıdır. İdari hücre hapsi süresince genel amaç mahkumu normal hapisane rejimine yeniden dönmeye ikna etmek olmalıdır.

(d) Korunma amacıyla hücre hapsine konulan mahkumlara gelince, bu tür hücre hapsini mahkumlar için cazip hale getirmek ile bu tedbire maruz kalan şahıslara uygulanan kısıtlamaların en aza indirgenmesi arasında bir denge sağlanması gerekmektedir. Kuşkusuz bu tür hücre hapislerinde sürenin başlangıcından itibaren şahsın yeniden normal yaşama entegre edilmesi için adımlar atılmalı; mahkumun uzun süreli korunma ihtiyacı olduğu ve başka bir çare bulunmadığı açıksa, rejimde iyileştirmeler sağlanmasına çalışılmalıdır. İlgili mahkumun emniyetli bir biçimde temas kurabileceği diğer mahkumların ve şahsın hücreden çıkarılmasını mümkün kılacak durumların belirlenmesi için özel çaba sarfedilmelidir.

Sağlık personelinin hücre hapsindeki rolü

62. Hapishanelerdeki sağlık personeli ve doktorlar mahkumların özel doktorları olarak hareket ederek mahkumlarla aralarındaki olumlu doktor-hasta ilişkisinin, mahkumların sağlığı ve esenliğinin teminatında başlıca faktör olmasını temin ederler. Hapishane doktorlarınca mahkumların bir cezai amaçla(veya mahkumun arzusu hilafına uygulanan herhangi bir tür hücre hapsi) hücre hapsine gönderilebilmeleri bakımından sağlıklı olup olmadıklarına ilişkin rapor verilmesi uygulamasının bu ilişkiye olumlu katkı yapması uzak bir ihtimaldir. Bu konu Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin Gözden Geçirilmiş Hapishane Kuralları konulu Rec(2006) 2 sayılı Tavsiye Kararında göz önüne alınmış olup, eski Kurallarda yer alan, hapishane doktorlarının mahkumların sağlıklarının ceza almalarına engel olmadığına dair rapor vermesi uygulaması artık ortadan kaldırılmıştır. CPT,söz konusu tedbirin tıbbi nedenlerle alınması durumu haricinde, tıbbi personelin, herhangi bir tür hücre hapsiyle sonuçlanabilecek bir karar verme sürecinin herhangi bir bölümünde asla yer almaması gerektiği kanaatindedir.

63. Öte yandan, sağlık personeli hücre hapsine tabi tutulan tüm mahkumların durumuyla ilgili olarak çok büyük dikkat sarfetmelidir. Sağlık personeli her bir hücre hapsi durumundan haberdar edilmeli ve mahkum hücre hapsine konulur konulmaz mahkumu ziyaret etmeli ve daha sonra da bu ziyaretleri günde en az bir kere olmak üzere düzenli aralıklarla sürdürmeli ve gerekirse mahkumlara derhal tıbbi yardım ve tedavi sağlamalıdır. Sağlık personeli mahkumun hayatı hücre hapsi uygulamasıyla ciddi bir riske girdiğinde hapishane müdürüne derhal haber vermelidir.

Sonuç

64. CPT bu standartları ortaya koyarken; hücre hapsinin, sadece mahkumlara verebileceği zihinsel, bedensel ve sosyal hasarı değil, bu uygulama kapsamında mahkumlara bilerek kötü muamelede bulunma fırsatı oluşturulabileceğini de göz önünde bulundurarak, hapishanelerde hücre hapsi uygulamasının en aza indirgenmesini hedeflemektedir.

Hücre hapsine tabi tutulan mahkumların kaldığı yer makul şartlara sahip olmalıdır. Dahası, tedbir amacına ve mahkumun davranışına uygun olarak, asgari düzeyde kısıtlamalar içermeli ve bu tedbirle birlikte hapishane personeli tarafından altta yatan sorunların giderilmesi için çok büyük gayret sarfedilmelidir. Daha spesifik olarak da, hücre hapsi rejimleri olabildiğince pozitif bir havada gerçekleştirilmeli ve söz konusu tedbiri gerekli kılan unsurları ele almaya yönelik olmalıdır. Buna ilaveten hücre hapsi verilmesi ve gözden geçirilmesine ilişkin karar verme süreçlerine fiili ve hukuki güvenceler dahil edilmelidir.

Hücre hapsinin hapishanelerde karşılaşılan zor durumlara daima orantılı bir çözüm olmasının sağlanması, olumlu bir personel-mahkum etkileşimi yaratacak ve hapishane nüfusunun genellikle en çok örselenen üyeleri olan bu mahkumlara hücre hapsinin verdiği zararı sınırlayacaktır.